

صنعت پتروشیمی به دنبال تنوع و اطمینان در تأمین خوراک

اگرچه صنعت پتروشیمی یکی از مزیت‌های اصلی و پردرآمد صنعت نفت است، اما مدیریت این بازار به‌خصوص در بخش داخلی و تأمین خوراک از مهم‌ترین موضوعات به‌خصوص برای آینده بازار به‌شمار می‌رود. توسعه همه‌جانبه صنعت پتروشیمی همراه با اشکالات و محدودیت‌هایی بوده که حالا و پس از حدود سه دهه، عوارض و زمینه‌های این مشکلات به‌خوبی قابل مشاهده و بررسی هستند. اینکه آیا این تعداد مجتمع پتروشیمی در گستره کشور و به شکل مجتمع یا پراکنده کارشناسی شده و اقتصادی است و اینکه آیا مجوزهای قابل توجه تنها در حوزه متانول آن هم در یک دوره درست بوده است یا نه؟ بسیاری از پرسش‌هایی از این دست که در مورد تأمین خوراک مجتمع‌های جدید مطرح می‌شود همه و همه ما را به یک موضوع می‌رساند و آن هم مدیریت بازار پتروشیمی و تأمین خوراک و بازار مصرف داخلی و خارجی است. در این میان موضوع مهم تکمیل زنجیره ارزش و کاهش جریان خام‌فروشی و حرکت به سمت صنایع پایین‌دستی، کلید حل مشکل و مسیری راهگشا خواهد بود؛ موضوعی که صنعت پتروشیمی در دولت سیزدهم به‌خوبی در پیش گرفته است.

سهم پتروشیمی‌ها از گاز طبیعی، اتان، پروپان، بوتان، میعانات و نفتا به‌عنوان اصلی‌ترین خوراک‌ها برای مجتمع‌های پتروشیمی قابل توجه است و هر سال به مقدار آن افزوده می‌شود. شکل ایده‌آلی که صنعت پتروشیمی برای توسعه متوازن و پایدار خود پیش‌بینی کرده، دسترسی به انواع خوراک‌های مایع و گاز است، اما با وجود منابع غنی نفت و گاز در کشور، بهتر است به جای خام‌فروشی یا سوختن بخش زیادی از گاز تولیدی در بخش صنعتی و خانگی، این سهم در صنعت پتروشیمی تبدیل به ارزش‌افزوده شود.

سبد خوراک پتروشیمی‌ها باید متنوع و مطمئن باشد

هم‌اکنون مجموع گازی که به‌عنوان خوراک و سوخت در اختیار صنعت پتروشیمی قرار می‌گیرد، بیش از ۸۰۷ درصد مصرف روزانه کشور و معادل روزانه ۶۲۰۵ میلیون مترمکعب است که از این میزان ۴۳ درصد به‌عنوان خوراک و ۵۷ درصد به‌عنوان سوخت مورد استفاده قرار می‌گیرد. همچنین طبق برآوردها با توجه به مجتمع‌های در حال ساخت، گاز مورد نیاز پتروشیمی‌ها در سال ۱۴۰۴ حدود ۱۵۳ میلیون مترمکعب در روز خواهد بود و با بهره‌برداری از طرح‌های جدید، این نیاز در سال ۱۴۰۵ روزانه به ۱۶۳ میلیون مترمکعب خواهد رسید.

صنعت پتروشیمی به این نتیجه رسیده است که اجرای طرح‌های خوراک ترکیبی، سودآوری طرح‌های خوراک مایع را به مقدار خیره‌کننده‌ای افزایش می‌دهد، همچنین مهم‌ترین مزیت استفاده از این خوراک‌ها در طرح‌های جدید، ایجاد تنوع در سبد تولید محصولات، افزایش تاب‌آوری، تکمیل زنجیره‌های ارزش و جلوگیری از توسعه نامتوازن صنعت پتروشیمی است. حالا دیگر سال‌هاست مهم‌ترین مؤلفه توسعه صنعت پتروشیمی، در اختیار داشتن سبد متنوع و مطمئن از انواع خوراک‌های مایع و گاز است و تا زمانی که خوراک کافی و پایدار وجود نداشته باشد، توسعه‌ای در صنعت پتروشیمی اتفاق نخواهد افتاد.

اگرچه با توسعه پارس جنوبی افزون بر افزایش تولید و عرضه سوخت و خوراک متان، دوره کمبود شدید خوراک اتان و میعانات گازی صنایع پتروشیمی هم به پایان رسیده است، اما نگاهی به وضع تولید مجتمع‌های زنجیره آروماتیک صنایع پتروشیمی نشان می‌دهد این واحدها در سخت‌ترین شرایط تحریم بدون کسری و کمبود خوراک میعانات گازی در حال تولید، تأمین نیاز داخلی و صادرات محصولات هستند. اکنون وضع تولید در واحدهای الفینی و به‌دنبال آن مجتمع‌های مسیر خط اتیلن غرب، از ثبت رکوردهای جدید تولید حکایت دارد که این رکوردشکنی

به دلیل توسعه پارس جنوبی و افزایش ظرفیت تولید و تأمین خوراک اتان در طول چند سال اخیر است.

موضوع تنوع خوراک پتروشیمی‌ها و تکمیل زنجیره ارزش و به تبع آن جلوگیری از خام‌فروشی محصولات پتروشیمی در دوره اخیر به شدت مورد توجه و ارزیابی قرار گرفته و مدیران به دنبال راهکارهایی در جهت منفعت بیشتر در این مسیر هستند. محسن خجسته‌مهر، مدیرعامل شرکت ملی نفت چندی قبل در دیدار با هلدینگ‌های پتروشیمی با تأکید بر اینکه نباید اجازه صادرات خوراک مورد نیاز زنجیره ارزش پتروشیمی صادر شود، گفت: موضوع کمبود خوراک تنها به کمبود تولید مربوط نمی‌شود. گاهی خوراک با حداقل ارزش صادر می‌شود، گاهی طرحی آماده نیست و خوراک تخصیص داده شده برای آن صادر می‌شود و گاهی ظرفیت خالی وجود دارد، اما باز صادر می‌شود که موضوع دوم بسیار بد است.

خجسته‌مهر افزود: باید سیاست‌هایی اتخاذ کنیم که اجازه صادرات به این خوراک داده نشود، البته خود پتروشیمی‌ها نیز باید در این زمینه همت کنند. گاهی خوراک بین‌مجمعی از سوی یک پتروشیمی صادر می‌شود که این موضوع برای دیگری دردسرساز است.

وی درباره صدور مجوز ایجاد مجتمع‌های پتروشیمی اظهار کرد: همه صنعت نفت آمادگی همکاری برای ایجاد صنایع پایین‌دست را دارند، اما نخست باید ببینیم چه خوراکی در بازه ۱۰، ۲۰ ساله در دسترس است و بعد مجوز سرمایه‌گذاری صادر کنیم. نباید مجوزی صادر شود که بعدها سرمایه‌گذار را دچار چالش کند، اگر مجتمعی ایجاد شود که خوراکش فقط پنج سال در دسترس است، ایجاد آن مجتمع معنایی ندارد و معاونت‌های برنامه‌ریزی شرکت‌ها نباید برای طرح‌هایی که خوراکش خیالی است، مجوز صادر کند.

وابستگی مجتمع‌های پتروشیمی به خوراک و محصول یکدیگر

مرتضی شاهمیرزایی، معاون وزیر نفت و مدیرعامل شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران هم چندی قبل با تأکید بر اینکه رویکرد آینده‌نگر توسعه صنعت پتروشیمی، بازنگری در طرح‌های توسعه‌ای با تمرکز بر تکمیل زنجیره ارزش مبتنی بر منطق بهره‌گیری حداکثری از خوراک‌های اولیه و کشش بازارها است، گفت: در سنوات قبل با استفاده از منابع طبیعی و خام هیدروکربوری توسعه مناسبی در بالادست زنجیره ارزش پتروشیمی صورت گرفته و سهم بالای تولید محصولات پایه صنعت پتروشیمی نشان‌دهنده این موضوع است که در تولید محصولات پایه پتروشیمی توسعه

کافی انجام شده است.

وی در خصوص چالش‌های پیشرو توسعه صنعت پتروشیمی اظهار کرد: پس از بررسی‌های کارشناسی، مشخص شد صنعت پتروشیمی اکنون با چالش‌هایی از جمله نبود توسعه کافی در بخش میانی و انتهای زنجیره‌های تولید نظیر زنجیره پروپیلن (به دلیل دسترسی نداشتن به فناوری و نبود جذابیت برای سرمایه‌گذاران)، همچنین نبود کفایت تولید محصولات میانی و نهایی مورد نیاز کشور مواجه است که در اثر عدم توسعه متوازن زنجیره ارزش، برخی محصولات مورد نیاز صنایع پایین‌دستی پتروشیمی به اندازه کافی در کشور تولید نمی‌شود و سبب شده این صنایع مجبور به واردات این محصولات باشند.

مدیرعامل شرکت ملی صنایع پتروشیمی با بیان اینکه بعضی از مجتمع‌های پتروشیمی که وابستگی زیادی از حیث خوراک و محصول به یکدیگر دارند، به صورت مجزا واگذار شده‌اند که منجر به تعارض منافع در بهره‌هایی از زمان می‌شود، ادامه داد: از طرفی واگذاری پالایشگاه‌ها و پتروشیمی‌ها به صورت منفک از یکدیگر سبب شده تبادل خوراک و محصول میان صنعت پالایش و پتروشیمی به صورت حداقلی صورت گیرد.

وی تصریح کرد: عوامل متعددی سبب عدم توازن و توسعه نامتناسب در محصولات میانی و نهایی شده است. از جمله این چالش‌ها می‌توان به مواردی از قبیل دسترسی به خوراک‌های گازی فراوان و لزوم بهره‌برداری از میدان‌های مشترک، دسترسی نداشتن به فناوری برخی محصولات پایین‌دستی و میانی زنجیره ارزش، نبود جذابیت اقتصادی در بازارهای کوچک محصولات میانی در مقابل بازار وسیع محصولات پایه، تحریم‌ها و همکاری نکردن شرکت‌های خارجی در تأمین فناوری و تجهیزات ویژه و در نهایت ضعف در قوانین موجود و لزوم اصلاح آنها اشاره کرد.

سند توسعه زنجیره ارزش صنعت پتروشیمی

مدیرعامل شرکت ملی صنایع پتروشیمی گفت: سند زنجیره ارزش صنعت پتروشیمی در دست تهیه است که جهت‌گیری‌های صنعت پتروشیمی و اقدام‌های شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران را در مسیر احقاق سند مذکور در حوزه مهم ارزش افزایی نشان می‌دهد.

شاهمیرزایی، رویکرد آینده‌نگر دیگر شرکت ملی صنایع پتروشیمی را «بازنگری در طرح‌های توسعه‌ای با تمرکز بر تکمیل زنجیره ارزش»

خواند و ادامه داد: توسعه طرح‌های صنعت پتروشیمی در سال‌های آتی مبتنی بر منطق بهره‌گیری حداکثری از خوراک‌های اولیه موجود در صنعت نفت و گاز و کشش بازار داخلی و خارجی برنامه‌ریزی شده است.

به گفته وی، اکنون در صنعت پتروشیمی ۶۸ طرح در حال اجراست که در طول پنج سال آینده وارد مدار تولید خواهند شد و از ابتدای دولت سیزدهم تاکنون دو طرح پتروشیمی به بهره‌برداری رسیده است و تا پایان امسال چهار طرح دیگر نیز وارد مدار تولید خواهند شد.

تحولاتی که در صنعت پتروشیمی کشور در حال رخ دادن است، نویدبخش شکوفایی بیش از پیشی است که هم صنایع داخلی از آن منتفع خواهند شد و هم بازار صادرات محصولات آن گسترده‌تر و متنوع‌تر می‌شود.